

ביאורים במאמרי רבינו

מאמר ד"ה

תנו רבנן

מצות נר חנוכה

ה'תשל"ח

מאת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים ושמזנה לבריאה

פתח דבר

בשבת ובהודיה לה', מוגש בזה לפני ציבור הלומדים, מאמר נוסף בסדרת "ביאורים במאמרי רבינו".

המאמר שלפנינו, ד"ה תנו רבנן מצות נר חנוכה, נאמר על-ידי כ"ק אדמו"ר זי"ע במוצאי ש"פ מקץ, שבת חנוכה ה'תשל"ח, ויצא לאור בקונטרס חנוכה תשמ"ז.

המאמר מלווה כאן ב"ביאורי המושגים" – הסברה והרחבה של מושגים יסודיים בחסידות – המופיעים בגוף המאמר.

כמו כן הוספנו – במקומות הנצרכים בגוף המאמר – הסברה של קשר העניינים.

הביאורים נלקטו ונערכו על-ידי הרה"ת ר' מנחם-מענדל שיחי' אשכנזי.

*

תודתנו להנהלת 'קה"ת' על נתינת הרשות המיוחדת להדפסת מאמרים אלו.

*

כבר אמר דוד המלך, "שגיאות מי יבין" (תהילים יט, יג). יתכן אפוא כי נפלו אי אלו טעויות בעניינים המבוארים. על-כן בקשתנו שטוחה לפני ציבור המעיינים בקונטרס – לשלוח אלינו את הערותיהם ונתקנם בבוא העת אי"ה.

יהי-רצון מהשי"ת שהעיסוק בדא"ח בכלל ובתורת רבינו במיוחד, יזרו את קיום הייעוד (ישעיה יא, ט), "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

מערכת מכון "ביאורים במאמרי רבינו"

כתובת למשלוח הערות: ת.ד. 485 כפר-חב"ד.

או: mm.ashkenazi@gmail.com

עיצוב ועימוד:

'חזק' יוזמות חינוכיות והוצאה לאור
טל': 08-8502771 פקס: 08-8502772
E-mail: Chazak@Zahav.net.il

בס"ד. מוצאי ש"פ מקץ, שבת חנוכה, ה'תשל"ח*

תנו רבנן מצות נר חנוכה כו' בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך, טעמא דב"ש כנגד פרי החג וטעמא דב"ה דמעלין בקודש כו'.¹ וידוע דיוק כ"ק אדמו"ר הזקן,² מה ענין נר חנוכה לפרי החג. ובפרט לפי מ"ש כ"ק אדמו"ר הצ"צ,³ שגם ב"ה לא פליגי רק משום דמעלין בקודש. ומה שמבואר בכ"מ⁴ שהשייכות דחנוכה לסוכות היא ששניהם הם שמונה ימים, דמספר שמונה מורה על בחינה שלמעלה אמהשתלשלות,⁵ הרי זה גופא צריך ביאור, מהו הקשר דסוכות

החמה (תתקמב, ב). ועד"ז הוא ברד"ה מצותה תרנ"ד (ע"ז).

4) אוה"ת חנוכה ד"ה זה (דש, ב). שם כרך ז ד"ה לה"ע חנוכה (תתתסב, א-ב). ד"ה בכ"ה בכסלו תר"ס (ע"ז סג. ע"ו).

5) ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט. ד"ה הנ"ל תר"ס שם.

(* יצא לאור בקונטרס חנוכה – תשמ"ו, "לקראת ימי החנוכה... מאמר זה (המשכו) ד"ה מצותה משתשקע החמה (לקמן ע' קסט ואילך)... ערב חנוכה, תהא זו שנת משיח".

1) שבת כא, ב.

2) תר"א מקץ ד"ה זה לב, ד.

3) באוה"ת חנוכה כרך ה סד"ה מצותה משתשקע

ביאורים כמאמרי רבינו

סופה, עד שישנו ערך וקירוב מראשית ההשתלשלות 'הכמה' דאצילות, עד הדרגה תחתונה שבעשיה.

ניתן להביא דוגמה לכך מהשתלשלות ה'מידות' מה'שכל' בנפש האדם: סדר הדברים הוא, שהאדם מובין בשכלו מעלת הדבר, ומכך משתלשלת מידת אהבה בלב. אמנם צורת ההשתלשלות היא, שכבר בתוך השכל ישנן מידות (בשפת החסידות 'מידות שבשכל'). כי השכל עצמו מחייב שהדבר הוא טוב, ועל כן ראויה להיות כלפיו התעוררות של מידת אהבה בלב. כמו כן, בתוך המידות ישנו שכל (בשפת החסידות 'שכל שבמידות'). היינו שבאהבה עצמה נרגשת מסקנת השכל שהדבר הוא טוב ומועיל.

לכן, השכל והמידות אינן שני דברים הרחוקים אחד מהשני. אלא ישנו קירוב וערך בין השכל למידות. וכך הוא הקירוב והקשר בין הבחינות בהשתלשלות, מראשיתה ועד סופה.]

מסיבה זו, הסימן להשתלשלות הוא במספר 'שבע'. על שם שבע המידות

א) "שמונה מורה על בחי' שלמעלה מהשתלשלות"

ידוע כי המספר 'שמונה' מורה על בחינה ש'למעלה מהשתלשלות'. ואילו המספר 'שבע' מורה על בחינת 'השתלשלות'.

והענין בזה: 'השתלשלות' היא מלשון שלשלת. כי אופן ההמשכה ב'סדר השתלשלות' דומה לצורת השלשלת הגשמית.

שלשלת, ארוכה ככל שתהיה, היא מחוברת מראשיתה ועד סופה. לכן עלידי משיכה בטבעת העליונה ביותר תימשך גם הטבעת התחתונה ביותר. כמו כן, צורת היבור הטבעות היא, שהחלק העליון של הטבעת התחתונה נמצא בטבעת העליונה, והחלק התחתון של הטבעת העליונה נמצא בתוך הטבעת התחתונה.

כך הדבר בסדר ההשתלשלות: החלק העליון של הדרגה התחתונה כלול בדרגה העליונה, והחלק התחתון של הדרגה העליונה נמצא גם בתחתונה. לכן ישנו קשר וערך בין כל הדרגות שבהשתלשלות, מראשיתה ועד

והחנוכה לבחינה שלמעלה מהשתלשלות, שמצד זה הם שמונה ימים. וגם, הרי זה שתיקנו נרות חנוכה הוא מפני הנס שהי' בנרות המקדש, ומכיון שבמקדש היו ז' נרות, מדוע בחנוכה יש שמונה נרות (וימים)⁶. וגם צריך להבין מה שהפערגליך (ההשוואה) דנרות חנוכה הוא (לא לחג הסוכות בכלל, אלא) לפרי החג דוקא, דלכאורה, הרי נרות חנוכה שייכים להמנורה (נרות חנוכה הם מפני הנס שהי' בנרות המנורה), ופרי החג הקריבו (ככל הקרבנות) על גבי המזבח, והרי מנורה ומזבח הם שני כלים שונים⁷ [ובפרט לפי המבואר בקבלה ובחסידות]⁸, ונרות וקרבנות עבודות שונות, ועד ששלך (נרות) גדולה משלהם (קרבנות) כו' אינן בטלין לעולם⁹. וגם צריך להבין מה שמצותה (של נ"ח) היא משתשקע החמה¹⁰, דידוע הדיוק בזה¹⁰, דנרות המקדש הדליקו מפלג המנחה, שעה ורביע קודם השקיעה¹¹, וכיון שנרות חנוכה הם (כנ"ל) מפני הנס שהי' בנרות המקדש [ובפרט שכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון]¹², הי' ראוי לכאורה שתהי' זמן הדלקתם כנרות המקדש, ולמה מצותה היא דוקא משתשקע החמה.

כמדבר פט"ו, ו.

10) רד"ה מצותה משתשקע החמה באוה"ת שם כרך ה (תתקמ, ב). רד"ה זה תרע"ח (ע' קיב). וראה רד"ה זה דזאת חנוכה ה'תשל"ח (לקמן ע' קסט). וש"נ.
11) ראה לחם משנה הל' תפלה פ"ג ה"ב: הקטורת שהיו מקטירין אחר התמיד (של בין הערביים) . הי' כלה ב"א שעות חסר רביע. ונמצא, שזהו גם הזמן דנרות שהי' לאחרי הקטורת (פסחים נט, א. רמב"ם הל' ק"פ פ"א ה"ד).
12) פסחים ל, ב. וש"נ.

6) כמו שמדייק כ"ק מו"ח אדמו"ר בד"ה מאי חנוכה ה'תש"א (ע' 59). עיי"ש.
7) ויתירה מזו, שמקומו של המזבח (החיצון, שעליו הקריבו הקרבנות) הוא "לפני האולם" (מחוץ לקודש), משא"כ המנורה היתה "בתוך הקודש" (רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"ו).
8) ראה בארוכה תו"ח תרומה תמד, ב ואילך [בהוצאה החדשה - ח"ב שה, ב ואילך]. ספר המצוות להצ"צ מצות בנין מקדש פ"ב (דרמ"צ פו, ב).
9) פרש"י ר"פ בהעלותך. תנחומא בהעלותך ה.

ביאורים במאמרי רבינו

הרצון אינו מייב שראוי להיות מעם שכלי למושיבה. אלא, הרצון רחוק מהשכל, והוא ממושיך אותו בדרך של ריחוק ודילוג, עד שהשכל הוא עניין חדש (לכן, אין הכרח מוחלט שהרצון יפעל באמת על השכל. אלא ישנם רצונות שנשארים ללא מעם).

כמו כן, הרצון אינו 'מאיר' בשכל. היינו שבשכל לא נרגש שהחכמה באופן זה היא מצד הרצון. אלא האדם הושב שכך היא חכמתו מצד הרצון. וכמו בקבלת שוהד, המטה את השכל למוטב בעל-דין מסוים. כמו שנאמר "השוהד יעזור עיני חכמים". שאצל מקבל השוהד לא נרגש שהוא מעוות את הדין, אלא חושב שכך הוא הדין האמיתי (ראה

בהמשך שבועות תרס"ה).

האלוקיות המשתלשלות אחת מחברתה. מה'שאינ'כן 'שמונה/ מסמל את 'למעלה מהשתלשלות'. היינו את אותה הדרגה האלוקית שאינה קשורה ושייכת אל הדרגות התחתונות ממנה. וזו בחינת ה'כתר' שלמעלה מאצילות, שהוא אינו קרוב ושייך אל הדרגה התחתונה ממנו - 'חכמה דאצילות'. אלא היא נמשכת ממנו באופן של ריחוק ודילוג.

[דוגמה לדרגת 'למעלה מהשתלשלות' - מהמשכת השכל מה'רצון' בנפש האדם: לעיתים מתעורר באדם רצון שלמעלה מ'מעם ודעת' לדבר מסוים, ואחר כך הרצון מטה את השכל למצוא מעם שכלי במשיכה אל הדבר. כאן, הרצון אינו כולל בתוכו שכל,

(ב) ונקודת הביאור בזה¹³, דענינם של נרות חנוכה הוא אינו להוסיף אור על האור הקיים כבר, אלא להאיר את החושך. דהנה הנס דחנוכה הי' לאחרי שנכנסו היונים להיכל וטימאו כל השמנים שבהיכל, שהתגברות החושך (דהיונים)¹⁴ היתה עד כדי כך, דלא רק שנכנסו להיכל וטימאוהו, אלא שטימאו גם את כל השמנים שבהיכל. דשמן הוא בחינת קודש (כמ"ש¹⁵ שמן משחת קודש)¹⁶, קודש מלה ג' בגרמי¹⁷ שזה מורה על דרגה אלוקית שמובדלת לגמרי מהעולם (בדוגמת השמן שצף¹⁸ על גבי כל המשקין ואינו מתערב עמהם)¹⁹. דמזה מובן, שזה שטימאו את כל השמנים שבהיכל, נוגע (בפרט זה) עוד יותר מזה שטימאו את ההיכל, אף שקדושת ההיכל היא דרגא נעלית בעשר קדושות²⁰. וכדמוכח שטומאת השמן חמורה מטומאת ההיכל גם מזה שגם לאחרי שבאו בניך כו' וטיהרו את מקדשך²¹, הנה בכדי שיוכלו להדליק את המנורה הוצרכו לנס דוקא, מתחיל מהנס²² שמצאו פך אחד שמן טהור חתום בחותמו של כהן גדול²³, אור א"ס שלמעלה מהשתלשלות, שלגבי

ס"ד (תתקסא, ב). המשך מים רבים תרלו"ו פמ"ה (ע' נב).
 20 רק דרגא אחת למטה מדרגת הקדושה דקודש הקדשים (כלים פ"א מ"ט. רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ז הכ"א).
 21 נוסח הוראת "ועל הנסים" דחנוכה.
 22 ראה מאירי שבת כא, ב. פר"ח לשו"ע או"ח הל' חנוכה סתר"ע. שערי אורה שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסלו פמ"ב (יז, ב). פנ"ג (כב, א). ד"ה (כתיב) כי אתה נרי פט"ז ורפי"ז (מב, א). וראה רד"ה ואתה ברחמיך הרבים תרפ"ד (ע' קנז).
 23 שבת שם. בגמרא שם: מונח. אבל כ"ה גם בטור או"ח הל' חנוכה סתר"ע. וראה ב"ח שם ד"ה ה"ג.

13 אזה"ת ד"ה הנ"ל. ד"ה הנ"ל ה'תשל"ח (לקמן ע' קסט ואילך). וש"נ.
 14 להעיר מדרשת חז"ל "וחושך זה גלות יון" – ב"ר פ"ב, ד. ועד"ז הוא שם פמ"ד, יז. ויק"ר פ"ג, ה. ועוד.
 15 תשא ל, כה.
 16 תו"א מקץ ד"ה כי אתה נרי מ, ד. אזה"ת חנוכה ד"ה זה ס"ו (שכג, סע"ב). ועוד.
 17 זח"ג צד, ב.
 18 ראה שמו"ר רפ"ו. דב"ר פ"ז, ג.
 19 ראה אזה"ת חנוכה כרך ה ד"ה ברוך שעשה נסים

ביאורים במאמרי רבינו

(ב) "להאיר את החושך"

במאמר כותב שהיהודיות של נרות חנוכה לגבי נרות המקדש הוא, שעניינם להאיר את החושך.

אולם, הרי גם הנרות שבמנורת המקדש נועדו להאיר לעולם, ולא כדי להאיר את המקדש. וכמאמר חז"ל "לא לאורה אני צריך... עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל" (ראה בגמ' מנחות פו ב).

אלא, שנרות המקדש, האירו סוף סוף בתקופה שבה העולם היה מואר. ועניינם היה רק להוסיף אור בעולם על האור שכבר היה קיים. מה שאינן נרות חנוכה נועדו להאיר את החושך ששרר בזמן גלות יון.

(ג) "קודש מלה בנרמי"

ההבדל בין 'קודש' ל'קדוש' הוא, שמילת קודש היא תיאור של הקדושה בעצמה. מהי שאינן המילה 'קדוש' היא רק תיאור לדבר מסוים שהקדושה נמשכה בו. כמו שאומרים 'דבר קדוש'. לכן, "קודש מלה בגרמיה", כי ה'קודש' היא מלה בפנינעצמה ולא המשך למלה אחרת.

זו גם המשמעות של האות ו' במילה "קדוש": ה'זו' מסמל "המשכה". היינו הקדושה כפי שהיא בהמשכה. מושא"כ קדש נכתב (ראה שמות ל כה) ללא האות ו'.

והיות שקדושה (בכלל) עניינה הבדלה, על כן 'קודש' מרמז על דרגה מובדלת לגמרי.

אור זה גם²⁴ חושך לא יחשיך, ואדרבא אור זה מאיר את החושך שגם החושך יאיר, והוי"ו²⁵ (בתוס' וא"ו) יג'י חשכי²⁶. עתה יתרץ מה שמקשה בסעיף א' וזהו שנ"ח מצותה משתשקע החמה דוקא, כי ענין נרות חנוכה הוא להאיר את החושך. וזהו גם מה שנרות חנוכה הם שמונה דוקא (וכן יומי חנוכה תמניא אינון²⁷), שמספר שמונה מורה (כנ"ל ס"א) על בחינה שלמעלה מהשתלשלות, שמצד בחינה זו דוקא אפשר להאיר גם את החושך²⁸ (ובנוגע לשאר הקושיות מסעיף א' ראה בסעיפים ז' ו'ח).

24) לשון הכתוב – תהלים קלט, יב.

25) שמואל-ב כב, כט.

26) תו"א מקץ ד"ה זה לד, א. ד"ה כי אתה נרי מא,

א. שם, ג. ועם הגהות – באוה"ת ד"ה זה ס"ז (שכה, ב). שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו ספנ"ב. ד"ה (כתיב) כי

אתה נרי ספי"ח. שם פי"ט. ד"ה נר חנוכה מצוה להניחה עטר"ת 'ע' קמח).

27) לשון הגמרא – שבת שם.

28) ד"ה הנ"ל עטר"ת שם.

ביאורים במאמרי רבינו

ה) "שמצד בחינה זו דוקא אפשר להאיר גם את החושך"

הבחינה הזו – שגורמת שהחושך עצמו יאיר – תובן יותר באמצעות דוגמה מ"כח ההיולי' בנפש האדם.

כוחות הנפש המאירים בגוף, קיימים בהתחלה בצורה 'היולית'. באופן שהם נעלים ומופשטים מהפעולות שפועלים בפועל.

לדוגמא, כח התנועה: כח זה ענינו לעשות שש סוגי תנועות של זריקה, לכיוון שש קצוות העולם. אולם, בשלב היותו 'היולי', אין בו שש סוגי תנועות (ובמילא אם יתוסף בעולם קצה שביעי, הוא לא 'ידע' לזרוק לשם). אלא, כח התנועה ההיולי הוא כח של תנועה וזריקה, והוא מופשט מתנועה מסוימת, לכיוון זה או לכיוון אחר. אלא, בשלב זה 'לא מושללת' ממנו כל זריקה שהיא (וזה שזורק רק ל' קצוות הוא משום שישנם רק ו' קצוות, אבל באם יהיה צד שביעי יזרוק גם לשם).

במילים אחרות: בכח ההיולי, ששת תנועות הזריקה, הן לא ששה כוחות שונים. אלא ענין אחד: כח תנועה וזריקה, שלא מושללת ממנו כל זריקה שהיא.

על-דרך-זה באלוקות: הכח להפוך החושך לאור, נמשך מדרגה שאינה מוגדרת בשום גדר. היא אינה מוגדרת באור יותר מאשר

ואילו 'קדוש' מרמז על דרגה נמוכה יותר – כאשר הקדושה נמשכת בדבר אחר.

ד) "שגם החושך יאיר"

ישנן כמה דוגמאות לענין הזה – שהחושך בעצמו יאיר. אחת מהן, מבניית בית המקדש השני: בית זה נבנה על-ידי מלך גוי, 'כורש', שהחליט וציוה מצד עצמו לבנות את הבית השני. ואף השתתף בעצמו בזה (ראה עוד דוגמאות בזה בלקו"ש ח"ט עמ' 63 ואילך).

ואולי ניתן להביא דוגמה נוספת, מהמושג הידוע ש'העלם מעורר גילוי': כאשר קיימת התנגדות לעשיית איזה דבר, הרי ההתנגדות עצמה גורמת עניין הפכי – שהאדם יתחזק ויתאמץ יותר לעשות את הדבר.

ובאמת, זו המטרה הפנימית בקיומו של טבע זה – לעורר את האדם להתחזק בתורה ומצוות. כי ההתנגדות לקיום התומ"צ, גורמת שהאדם יתאמץ ויתגבר יותר בקיום התומ"צ, עד שההעלם מעורר עבודה באופן של "מסירות נפש" (לקו"ש פר' שמיני חלק ז' וראה גם תער"ב ס"ע א, רפא).

ואז, כאשר ההעלם מעורר אצל האדם כוחות עמוקים שלא היו גלויים קודם לכן, החושך מצד-עצמו מעורר אור.

(ג) **וביאור** הענין מהו ענין קדושת השמן, ומהו ענין הנס דפך השמן כפי שהוא בעבודת האדם יובן בהקדים המבואר בדרושי כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁹, דזה שהיונים טימאו את השמנים שבהיכל הוא מפני שכל מלחמתם היתה מלחמה רוחנית, שלא רצו לפגוע בגופם של ישראל³⁰ אלא עיקר רצונם הי' להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך. וגם בזה גופא (בזה שלחמו נגד התומ"צ), עיקר מלחמתם היתה נגד הרוחניות (והאלקות)³¹ דתומ"צ³². דזהו להשכיחם תורתך (תורתך דוקא), שגם להיונים לא הי' איכפת (כ"כ) שישראל ילמדו תורה, אלא שרצו שלימוד התורה יהי רק מצד השכל שבתורה, כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים³³, וכל עיקר מלחמתם היתה שביקשו להשכיחם תורתך, להשכיח ח"ו את ישראל שהתורה היא תורת הוי'. ועד"ז במצוות, שמלחמת היונים היתה נגד האלקות שבמצוות, מה שהמצוות הם רצונו ית' דזהו להעבירם מחוקי רצונך (חוקי דוקא ורצונך דוקא), דשני פירושים בזה. שעל המצוות דעדות ומשפטים, להיותם מצוות שכליות, הסכימו גם היונים, וכל מלחמתם היתה כנגד המצוות דחוקים, מכיון שאופן קיומם הוא רק מפני שהם רצון הוי'. ופירוש ב' (בעומק יותר), דזה מה שביקשו להעבירם מחוקי רצונך הוא בכל המצוות, גם בהמצוות דעדות ומשפטים³⁴.

או יש לומר, שבנוגע לזמן בפועל הי' הסדר להיפך, מן הקל אל הכבד: דתחילה גזרו על תומ"צ בפועל, ואח"כ גזירה קשה יותר – על עצם הדת (ומה שהרמב"ם מקדים "בטלו דתם" – כי זה הי' עיקר המכוון שלהם). (32) ד"ה מאי חנוכה הנ"ל. וראה גם ד"ה זה בסה"מ אידיש פ"ב (ע' 185). "היום יום" ב טבת, ז' חנוכה. (33) ואתחנן ד, ו.

(34) וכן לאידך, שהסכימו גם על קיום המצוות דחוקים, מצד זה שהשכל מחייב? שישנם ענינים שלמעלה מהשכל, והתנגדותם (גם למצוות אלו) היתה רק שלא יקיימו אותם מצד זה שהם "רצונך" – ראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 815.

(29) ד"ה מאי חנוכה ה'תש"א (סה"מ תש"א ע' 59 ואילך).

(30) ראה לבוש וט"ז או"ח הל' חנוכה סתר"ע סק"ג. (31) להעיר גם מהמסופר במדרשי חז"ל (שבעה ערה 14) שאמרו "כתבו לכם כו' שאין לכם חלק באלקי ישראל". ואין סתירה לזה ממ"ש הרמב"ם (ריש הל' חנוכה) "ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות" (ומהידוע (מגילת אנטיוכוס) שגזרו על מילה חורש ושבת) – דיש לומר, שהתחלת ועיקר המלחמה היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", ומזה נשתלשו אח"כ הגזירות על קיום התומ"צ בפועל. וכסדר בלשון הרמב"ם "בטלו דתם (ואח"כ) ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות".

ביאורים במאמרי רבינו

לנצח את ישראל, הנה ראשית הכל נתאמצו לטמא השמנים, ולכאורה, כיצד חשבו שינצחו בזה את ישראל? (ראה בסה"מ תש"א עמ' 30)

(1) בהערת רבינו מס' 34 "הששכל מחייב"

השכל מחייב, כי כאשר ברוב המצוות מוצאים חכמה והגיון רב, אזי מן הסתם גם בשאר המצוות – אף אלו שאינן מובנות לו – יש חכמה והגיון. אלא שהוא (השכל) מצד קטנותו לא מסוגל להבינם.

בצורה כזאת, ניתן לקיים גם את המצוות של חוקים מצד השכל.

בחושך. אלא לא מושלל ולא מופרך מומנה שום דבר – לא אור ולא חושך. ולכן גם אם ימשך מומנה אור או חושך אזי החושך יוכל להפוך לאור, כי בדרגה זו האור והחושך אינם הפכים אלא שניהם נובעים מאותה נקודה – שלא מושלל ולא מופרך מומנה שום דבר.

(1) "דזה שהיונים טמאו את השמנים"

שהרי לכאורה הנהגת היוונים היתה תמוהה. שכן, דרך לוחמים היא, ללכוד או לסתום מעיינות מים והדומה, שבזה מחלישים כוחותיו של הצד השני. אולם, היונים כשרצו

(ד) **ויובן** זה שמלחמת היונים להעבירם מחוקי רצונך היתה מכוונת גם כנגד המצוות דעות ומשפטים ע"פ הידוע³⁵, שגם המצוות דעות ומשפטים צריך לקיים (בעיקר) מפני שהם רצון ה', כמו החוקים. וענין זה (שגם המצוות דעות ומשפטים צריך לקיים טעם שיש עליהם טעם שיש עליהם טעם שיש עליהם טעם) הוא לא רק מצד האדם המקיים, שקיום המצוות שלו צריך להיות בדרך עבודת יעבד³⁶, שזהו דוקא כשמקיים את המצוות (לא מצד הטעם והשכל, כי אם) מצד ציווי האדון³⁷, אלא גם מצד המצוות, כי כל המצוות (גם המצוות שיש עליהם טעם) הם רצונו ית', רצון שלמעלה³⁸ מהטעם³⁸, ורק שכך

(37) ראה לקו"ת שלח מ, א. ובארוכה עטרת ראש דרוש לעשי"ת נו, א. נט, ב.
(38) המשך תרס"ו ע' סז. שם ריש ע' תקכב. ד"ה ואני תפתי תרצ"ד (סה"מ קונטרסים ח"ב שיב, א). ובכ"מ.

(35) ד"ה למען דעת תר"צ פ"ה (סה"מ קונטרסים ח"א פד, א). הוי' לי בעוזי תרפ"ז פ"ג (סה"מ תרפ"ז ע' רג). סה"מ אידיש ע' 46. ד"ה מאי חנוכה הנ"ל ספ"א. ד"ה זה בטה"מ אידיש שם. ועוד.
(36) תניא רפמ"א.

ביאורים במאמרי רבינו

(ח) "בדרך עבודת עבד"

מגדר 'הכמה'. כי כל ענין החכמה – מראשיתה בעשר הספירות העליונות, והשתלשלותה בחכמה שבעולם – הכל זו יצירה שנוצרה על ידו. אבל הוא עצמו למעלה מזה.

לכן, הרצון שלו עצמו הוא למעלה לגמרי מגדר חכמה. וכך, הרצון במצוות הוא למעלה מהחכמה והטעם שבהם.

[גם באדם, הטביע הקב"ה רצונות שלמעלה מהטעם. כגון, הרצון העצמי לחיות. שהוא אינו מפני טעם מסוים. אלא 'כך הוא רצון הנפש']

לענין זה, שהרצון האלוקי במצוות הוא למעלה מהטעם, ישנן כמה משמעויות:

א. הרצון האלוקי במצוות הוא בדרגה שנעלית באין ערוך מהעולם. וזו הסיבה שהטעם במצוות אינו 'נחשב' אצלו, היינו שלגבוי אין חשיבות למעשי הנבראים. כי כיון שהרצון דמצוות מקורו בדרגה אלוקית שנעלית באין ערוך מהעולם, לכן גם לאחרי הבריאה אין אצלו כל ערך וחשיבות למעשה הנבראים.

ב. העובדה הזו, שלמצוות אין טעם, מלמדת עד כמה הרצון במצוות הוא בלי גבולי. כי אם הרצון היה קשור בטעם מסוים של הטוב והעילוי במצוות, הרי ככל שהטוב יהיה נעלה, בכליזאת הוא מוגבל. כי העולם

הכוונה בכך, אינה לשלול קיום מצוות לצורך טובת והנאת עצמו (שעבודה כזו נחשבת לעבודת עצמו ולא לעבודת ה'), אלא, הכוונה היא לשלול קיום מצוות מתוך הבנת הטעם שבמצווה ואהבת ה' לבדה, ללא 'קבלת עול'.

שכן, קיום המצוות צריך להיות (בעיקר) בדרך של קבלת עול, ולא בדרך של הבנה. זאת, כדי להמשיך אור אין סוף ברוך הוא על ידי קיום המצווה.

והענין בזה: הבורא מרום באין ערוך מהנברא. לכן, אין בכוחה של הבנה, או אהבה של האדם, שהיא תכונה ובה של נברא, לעורר המשכת אור־אין־סוף. מהי שאי־יכן עבודה בדרך קבלת־עול, עניינה הוא לא הנברא. אלא ה'בורא'. היינו שהיסוד לעבודה הוא לא רצונו והבנתו של האדם, אלא קבלת עול האדון־הבורא, והרי זה כאילו שהאדון מבצע הפעולה על ידי היד של האדם. לכן, יש בה את כח הבורא לפעול השראת הקדושה (ראה בלקו"ש ח"ז עמ' 183).

(ט) "כל המצוות הם רצון שלמעלה מהטעם" יש לבאר יותר את המושג 'מצוות הן רצון שלמעלה מהטעם':

הקב"ה כפי שהוא בעצמותו, הוא למעלה

גזר הקב"ה שהרצון דמצוות אלו יתלבש גם יבטעם³⁹. ולא עוד, אלא שגם טעמי המצוות (כמו שהם לאמיתתם) הם למעלה מההבנה דשכל אנושי, דאמיתית טעמי המצוות הוא כמו שהם בחכמתו ית', ומכיון שגם חכמתו ית' היא אין סוף (ובפרט שהוא ית' וחכמתו אחד⁴⁰), הרי אין שייך ששכל מוגבל דהנבראים יוכל להשיג אמיתית הטעם דהמצוות, וכמ"ש באגה"ק⁴¹ שטעמי מצוות לא נתגלו והם למעלה מהשכל וההבנה, וגם באיזהו מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה, הנה טעם זה המובן לנו אינו תכלית הטעם כו'. וענין זה (שהטעם המובן לנו אינו תכלית הטעם) מובן גם בשכל אנושי. שהרי גם שכל אנושי מבין בפשטות, ששכל מוגבל אין ביכלתו להשיג חכמתו ית' הבלתי מוגבלת. ואדרבא, זה שבאיזהו מקומן נתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו הוא פלא גדול, והוא רק חסד ה' שגם שכל האדם יהי' לו איזו השגה בזה. וגם לאחרי שבחסד ה' נתגלה ונתפרש טעם המובן לנו, הרי ידוע⁴² שהטעם הוא רק על כללות המצוה ולא על הפרטים. שמכל זה מובן, שגם המצוות דעדות ומשפטים הם (כמו) חוקים לגבינו (מכיון שגם טעמי המצוות שמצד חכמתו ית' הם למעלה משכל הנבראים), ויתירה מזו שהם רצונך (רצונו ית' שלמעלה גם מחכמתו ית'). וזהו דמה שהיונים ביקשו להעבירם מחוקי

שעהיה"א פ"ח. ובכ"מ.

(41) ס"ט (קכח, א).

(42) ראה מו"נ ח"ג פכ"ו.

(39) וגם לאחרי שנתלבש הרצון בטעם, נשאר הוא

במהותו ובפשיטותו (ד"ה ואני תפילתי תרצ"ד שם).

(40) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"י. תניא פ"ב.

ביאורים במאמרי רבינו

הוא מדוד ומוגבל. אולם כאשר הדבר בא מהרצון שלו יתברך, שאין בו כל הגבלה, ממילא הוא רוצה בהם בצורה בלתי מוגבלת. ג. היות שהרצון במצוות הוא למעלה מהטעם, על כן, הענין העיקרי במצוות, אינו החלק הרוחני שבהם, היינו התוכן והכוונה של המצווה. אלא, העיקר הוא קיום המצווה הגשמית עצמה. לכן, יהודי שלא את המצווה באופן הגשמי שלה, אלא רק בצורה הרוחנית שלה – היינו שכיון את כל הכוונות שישנם במצווה והזדהה עם התוכן שבמצווה – לא יצא ידי חובת המצווה. מהי שאין כן יהודי שלא הבין את משמעות המצווה ולא כיוון את הכוונות שישנם במצווה אלא קיים את המצווה באופן הפשוט והגשמי שלה, יצא ידי חובת.

וזהו הפירוש "לא המדרש העיקר אלא המעשה" (אבות פ"א יז). והשולחן ערוך כולו מתייחס בעיקר לצד המעשי ולא לצד הרגשי והתוכני של המצווה. כי העיקר הוא מעשה

המצוה עצמו שבו הפין הקב"ה. י' "ורק שכך גזר הקב"ה שהרצון דמצוות אלו יתלבש גם בטעם" למה הקב"ה היה צריך לגזור' שהמצוות ד'משפטים' יתלבשו בטעם? הרי השכל האנושי מבין היטב את הטעם במצוות הללו, ואין צורך לגזור על כך? אלא גם כאשר הקב"ה יצר בעולם את החכמה, הוא יכול היה לעשות זאת באופן אחר. היינו שהשכל יבין דוקא את המצוות של 'חוקים', ולא יבין את הרעיונות של 'משפטים'. אלא שכך גזר' הקב"ה, שדוקא המצוות ד'משפטים' יתלבשו בטעם שכלי. והיות שהתורה היא הידפטרות והפנקסאות' שעל פיהם נברא העולם, לכן, כתוצאה מזה ש"כך גזר", העולם נברא באופן כזה ששכל מבין את הטעם במצוות דמשפטים. אולם, הכל היה יכול להיות גם בצורה הפוכה. (ראה בשיחת ש"פ משפטים תשנ"ב).

הוא מדוד ומוגבל. אולם כאשר הדבר בא מהרצון שלו יתברך, שאין בו כל הגבלה, ממילא הוא רוצה בהם בצורה בלתי מוגבלת. ג. היות שהרצון במצוות הוא למעלה מהטעם, על כן, הענין העיקרי במצוות, אינו החלק הרוחני שבהם, היינו התוכן והכוונה של המצווה. אלא, העיקר הוא קיום המצווה הגשמית עצמה. לכן, יהודי שלא את המצווה באופן הגשמי שלה, אלא רק בצורה הרוחנית שלה – היינו שכיון את כל הכוונות שישנם במצווה והזדהה עם התוכן שבמצווה – לא יצא ידי חובת המצווה. מהי שאין כן יהודי שלא הבין את משמעות המצווה ולא כיוון את הכוונות שישנם במצווה אלא קיים את המצווה באופן הפשוט והגשמי שלה, יצא ידי חובת.

וזהו הפירוש "לא המדרש העיקר אלא המעשה" (אבות פ"א יז). והשולחן ערוך כולו מתייחס בעיקר לצד המעשי ולא לצד הרגשי והתוכני של המצווה. כי העיקר הוא מעשה

רצונך הוא גם בהמצוות דעות ומשפטים⁴³, כי היונים ביקשו לעקור ח"ו מישראל את ההרגש האלקי שבמצוות, שכל המצוות הם חכמתו ית' שלמעלה משכל אנושי (להעבירם מחוקי), וביקשו לעקור ח"ו את ההרגש שהמצוות הם רצונו ית' (רצונך). ה) **ובזה** שנתבאר שמלחמת היונים היתה כנגד האלוקות שלמעלה משכל יובן לשון הגמרא כשנכנסו יונים להיכל טימאו כל השמנים שבהיכל, דמשמעות הלשון הוא⁴⁴, שכשנכנסו להיכל הנה השתדלו ונתאמצו לטמא את השמנים י"א (בכדי לנצח ח"ו את ישראל), כי היכל הוא בינה ושמן י"א הוא י"א חכמה שלמעלה מהשכל

ד"להעבירם מחוקי רצונך", ככפנים.
44) ד"ה מאי חנוכה ה'תש"א רפ"ב.

43) ועפ"ז יובן מה שמוכח בד"ה מאי חנוכה (תש"א ודסה"מ אידיש) שגם המצוות דעות ומשפטים צריך לקיים "לפי שהם מצות הוי"ו", – כי גם זה נוגע להביאור

ביאורים במאמרי רבינו

יא) "לטמא את השמנים"

ומציאות' ולכן 'מגשם' במציאותו את האש. ואילו השמן הוא "חומר דק", ולכן אינו מגשם את האש (ראה בסה"מ תשח עמ' 39).

בכך מובן הקשר בין שמן לחכמה. כי חכמה היא בבחינת ביטול (ראה החסבר בזה בביאור הבא).

י) "חכמה שלמעלה מהשכל רבינה" ההבדל בין 'חכמה' ל'בינה' הוא על-דרך ההבדל בין 'ראיה' ל'שמויעה'.

אדם יכול לתפוס דבר, על ידי שני אופנים: הבנה (שמויעה), וראיה.

ההבדל ביניהם: הבנה מגיעה מצד האדם. כלומר, עליידי שהאדם מבין ומשתכנע בשכלו בקיום הדבר. ואילו ראיה מגיעה מצד הדבר. משום שהדבר עצמו גלוי ומשכנע.

אמנם בהבנה גופא, ישנו גם סוג הבנה בדרך של ראיה, והוא ענין החכמה: כאשר האדם מתרכז בדבר מוסים עד שהדבר מתחיל להאיר אצלו, וכאילו רואה אותו בעיני השכל. אזי הידיעה היא מצד הדבר עצמו ולא מצד ההבנה שלו.

כך הדבר בחכמה ובינה: בינה היא ידיעה שבבחינת 'מציאות'. כי הידיעה מיוסדת על האדם. מה'שאיין' חכמה היא ידיעה שבבחינת 'ביטול', כי הידיעה לא מיוסדת על האדם אלא על ראיית הדבר.

וזהו הקשר של שמן (ביטול) לחכמה.

דלכאורה, מדוע השתדלו לטמא השמנים, הרי הדבר לא יוביל אותם לנצח את ישראל? יתירה מזה, מדוע **טימאו** את השמנים, ולא עשו דבר פשוט יותר – לשפוך השמנים? אלא, מלחמתם לא היתה על עצם ההדלקה שהיא עניין שיש בו חכמה ותוכן. אלא על ההדלקה בשמן **טהור** דוקא. כי ענין זה של טומאה וטהרה הוא עניין אלוקי שלמעלה מן השכל.

יב) "שמן הוא חכמה"

הקשר בין שמן לחכמה, יובן בהקדים ביאור ענין השמן.

השמן, דולק ונשרף בקול שקט. בניגוד לעין שמרעיש כאשר הוא נשרף. הסיבה לזה היא, שה'יש' – שבקיומו מציאותו נרגשת ונשמעת – כך גם ביטולו הוא ברעש. מה'שאיין' דבר שבטל תמיד, אזי גם ביטולו הוא בדממה.

וזהו החילוק בין עין לשמן: העין הוא בבחי' "חומר גם ומציאות". לכן הוא מרעיש גם בשעת שריפתו וביטולו. ואילו השמן הוא בבחי' "חומר דק" ולא מציאות. ועל כן נשרף ומתבטל בדממה.

חילוק נוסף בין העין לשמן: כאשר שורפים עין, יוצאת מהשריפה אש כהה. מה שאין כן כאשר שורפים שמן, יוצאת אש לבנה וזכה. וגם חילוק זה נובע מכך שהעין הוא 'חומר גם

דבינה⁴⁵ (כנ"ל ס"ב ששמן הוא בחינת קודש), ולכן טימאו כל השמנים שבהיכל דבינה, בכדי להפיק ח"ו את מזימתם להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, אלא שלימוד התורה וקיום המצוות יהיו רק מצד השכל.

לאחרי שביאר מה היתה מלחמת היונים, יבאר מהו עניין פך השמן בעבודת האדם (ו) והנה בכדי לנצח מלחמה זו, אין מספיקה העבודה שע"פ טעם ודעת, ואפילו לא העבודה שלמעלה מטעם ודעת הקשורה עם טו"ד (העבודה שמצד בחי' מקיף דחי'⁴⁶, מקיף הקרוב), מכיון שטימאו גם את כל השמנים שבהיכל, היינו גם העינים דקדושה שלמעלה מטו"ד אלה הקשורים עם י"טו"ד. ונצחון המלחמה הוא ע"י העבודה דמס"נ דוקא שאותה אי-אפשר לטמא, דענין המס"נ היא העמידה בתוקף נגד כל המונעים ומעכבים, תוקף עצמי י" שלמעלה מהשכל לגמרי, וכמו

שהרצון דבחינת מקיף דחי', עם היותו רצון עצמי שלמעלה מטו"ד, התעוררותו הוא ע"י ההתבוננות.

45) שערי אורה שער החנוכה ד"ה כי אתה נרי פט"ז (מב, א). וראה גם תו"א ד"ה זה מא, א. ובכ"מ.
46) ראה קונטרס העבודה פ"ה (ע' 30) ובכ"מ,

ביאורים במאמרי רבינו

ה'רגשה' של רצון או אהבה לאלוקות, אלא התקשרות 'עצמית' שלמעלה מהרגשה (ומה שיכול להיות בהרגשה הם רק התוצאות של יחידה כגון מסירות-נפש, אך לא עצמה).

דוגמא לכך זה הקשר של אב ובן: קשר זה איננו מותנה בכך שהבן יקיים את רצון האב, ואפילו לא באהבתו מעומק ליבו את אביו. שכן, האב והבן אינם שני דברים שונים. אלא, הקשר הוא הרבה יותר עמוק: האב והבן הם מהות אחת. הבן הוא האב עצמו כפי שנמשך ובא בגוף אחר (ראה בקוני' העבודה עמ' 31).

וזהו ענין היחידה: שאר הדרגות בנשמה (נפש, רוח, נשמה והיה"), התקשרותם לאלוקות מתוארת ב'ציור' ו'תואר' מסויימים: 'נפש' היא דרגה בנשמה שמתקשרת לאלוקות על ידי מעשה. 'רוח' זהו קשר לאלוקות על ידי מידות. 'נשמה' פירושה, קשר לאלוקות על ידי הבנת. ואילו 'חיה' היא, קשר לאלוקות על ידי רצון שלמעלה מהשכל. וכל זה מוכיח שהם עצמם אינם אלוקות, אלא הם צריכים לפעולה או ציור מסוים כדי להתקשר לאלוקות.

מה שאי-יכולן "יחידה" לא מתוארת בציור

(י) "העבודה שלמעלה מטעם ודעת הקשורה עם טו"ד... תוקף עצמי שלמעלה מהשכל לגמרי"

בהערת רבנו (מס' 46) כותב, שהשייכות של העבודה ד'חיה' לטעם ודעת, היא ש"התעוררותו היא עליידי התבוננות". היינו למרות שמדובר כאן על רצון שלמעלה מטעם-ודעת, בכל זאת, התעוררותו היא עליידי התבוננות.

זאת, משום שההתבוננות לא יוצרת את האהבה. אלא רק מזכירה ומעוררת אותה מחדש. כגון, אהבה חזקה של שני אוהבים ש"אינה תלויה בדבר". רק שהתבטלה במשך הזמן מחמת ריחוק מקום שלהם זה מזה, וע"י התבוננות חוזרת ומתעוררת אותה האהבה ש"אינה תלויה בדבר".

או במילים אחרות, ההתבוננות אינה יוצרת את הרצון שלמעלה מטעם-ודעת, אלא רק מסירה את הדברים המנגדים והמסתירים עליו בכוחות הגלויים, ואז ממילא מתגלה הרצון שלמעלה מטעם-ודעת.

למעלה מזה היא בחינת היחידה שאין לה כלל שייכות להתבוננות, משום שהיא אינה

המס"נ על קדה"ש שאינה מצד איזו סברא טישכלית, כי אם, שאי אפשר כלל להיות באופן אחר⁴⁷. וזה בא מצד ההתקשרות דעצם הנשמה, בחינת יחידה, דענין התקשרות עצמית הוא שא"א כלל להיות באופן אחר ח"ו⁴⁸. ומכיון שבבחינת היחידה אין שייך שום פגם וטומאה ח"ו (בדוגמת הפך אחד של שמן שהי' חתום בחותמו של כהן גדול, שאין החיצונים יכולים ליגע שם⁴⁹), הנה ע"י העבודה דמס"נ שמצד היחידה, עי"ז דוקא מנצחים את המלחמה. וכמו שהי' במלחמת היונים כפשוטה, דע"י המס"נ של מתתיהו ובניו, דאף שהיו חלשים ומעטים מ"מ עמדו במס"נ להלחם נגד גבורים ורבים, ועי"ז עוררו ופעלו גם באנשי דורם למסור נפשם על קדה"ש שלא לעבור על הדת בשום אופן, הנה עי"ז נצחו את המלחמה⁵⁰.

ז) **והנה** נצחון המלחמה שנעשה ע"י העבודה דמס"נ הוא נצחון בשלימות. דנוסף על זה שהעבודה דמס"נ, להיותה באה מצד העצם, היא חודרת בכל כחות הנפש עד לכח המעשה⁵¹, שבכל עניניו ניכר אַז דאָס טוט אַ מס"נ-איד, וע"ד מ"ש באברהם⁵² עקב אשר שמע אברהם בקולי, שע"י המס"נ שלו פעל דגם העקב שלו שמע (האָט דערהערט) ציווי הקב"ה⁵², הנה עוד זאת, שלגבי בחינת יחידה אין שייך שום מנגד. דבעבודה ע"פ טו"ד, ואפילו בעבודה שלמעלה מטו"ד הקשורה עם

(47) תניא ספי"ח. ובכ"מ.

(48) קונטרס העבודה שם.

(49) שערי אורה שם פי"ז (מב, ב).

(50) ראה גם שערי אורה שם ד"ה בכ"ה בכסלו פמ"ב

(זו, ב). ד"ה זה תר"ס (ע' עה). ועוד.

(51) תולדות כו, ה.

(52) מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר – נדפס ב"התמים" חוברת ו' ע' נב [רצג, ד]. אגרות-קודש שלו ח"ג ע' תקסג. שיחת י"ב תמוז תש"ח (סה"מ תש"ח ע' 253 [סה"ש תרצ"ט ע' 345]).

ביאורים במאמרי רבינו

במעט שיודעים אין מתבוננים כלל" (לקו"א פי"ח).

ט) "להיותה באה מצד העצם היא חודרת בכל כוחות הנפש"

ההוכחה והבחינה אם דבר מסוים מקורו החיות שהיא מהות האדם, היא מזה שבא לידי גילוי לא רק בכוחות הנעלים שלו, אלא גם בכוחות הפחותים עד לעקב שברגל. כי המהות היא הרי בכל נקודה ופינה.

מעין דוגמה לדבר, אדם המתבונן בדבר המביא לידי שמחה, הרי ההוכחה לזה שהשמחה הדרה בכל מהותו והוא שמח באמת, היא כאשר השמחה מתבטאת לא רק במחשבתו ודיבורו, אלא גם במעשיו ועד לריקוד ברגלים (ראה בלקו"ש חלק לח עמ' 82).

ותואר מסוים אלא רק (יחידה מלשון) יחודי, ללא כל ציור ו'תואר', משום שהתקשרותה באלוקות אינה (מוגבלת ו) מושתתת על מעם, סיבה או ציור' כלשהם, אלא היא ואלוקות – חד הם, על־דרך הקשר של אב ובן כנ"ל.

בוה מובן גם מדוע בבחינת היחידה "אין שייך פגם וטומאה" ו"אי אפשר כלל להיות באופן אחר", מה־שאינ־כן בחיה שעניינה הוא 'הרגשה' יכול להיות חלישות ופגם (כאשר ההרגשה משתנית על־ידי הרצון דנפש־הבהמית, ראה לקמן בביאור יז).

טו) "שאינה מצד איזו סברא שבליית"

שהרי אפילו קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה'... אף אם הם בורים ועמי הארץ ואין יודעים גדולת ה', וגם

טו"ד, שייך שיהי' מנגד. משא"כ כשמעורר ומגלה בחינת היחידה שלו, י"אין שייך שיהי' מנגד⁵³. ולא עוד, אלא שבהתגלות בחינת יחידה שבנפש, הרי זה פועל גם על נה"ב, שעצם החומריות דנה"ב מתהפך י"א מן הקצה אל הקצה⁵⁴.

עתה יסיים לתרץ מה שהקשה בסעיף א'

ובזה יובן מה שנרות חנוכה חלוקים מגרות המקדש הן במספרם והן בזמן הדלקתם, כי ענין חנוכה הוא העבודה דמס"נ שמצד בחינת יחידה, למעלה מהשתלשלות (שבאדם), ולכן הם ח' נרות, דמספר ח' קשור (כנ"ל ס"א) עם בחינה שלמעלה מהשתלשלות. ובדוגמת החילוק בין כנור דבית המקדש שהי' של שבעת נימין, וכנור של ימות המשיח שיהי' של שמונה נימין⁵⁵. דאף שבית המקדש הוא מקום הכי מקודש שבעולם, ובפרט כנור של בית המקדש שהו"ע המשכת שם הוי', דכנור אותיות כ"ו (גימטריא דשם הוי') נר⁵⁶ (נר⁵⁷ הוי' נשמת אדם)⁵⁸, מ"מ הוא רק שלימות דסדר ההשתלשלות, ולכן הי' של שבעת נימין. משא"כ בימות המשיח שיהי' גילוי שלמעלה מסדר ההשתלשלות (שם הוי' דלעילא), יהי' של שמונה נימין⁵⁹.

דלהלן.

57 משלי כ, כו.

58 ראה לקו"ת תזריע כא, ד.

59 לקו"ת שם. סד"ה א"ר זירא פתילות ושמיים

תרכ"ט (ע' יא"יב). ד"ה נר חנוכה מצוה להניחה עטר"ת

(ע' קמח). תרפ"ה (ע' קה).

53 ראה ד"ה פדה בשלום לאדמו"ר האמצעי פ"ט

(שערי תשובה ח"א שער התפלה נד, סע"ב ואילך).

54 קונטרס העבודה שם (ע' 32).

55 ערכין יג, ב.

56 תקו"ז תכ"א (נב, א)*. פרדס שער ערכי הכינויים

ערך כנור. מאו"א כ, לה. הובא בלקו"ת וסה"מ תרכ"ט

(* ב"איר נתיב" למאו"א שבפנים, ובלקו"ת שבפנים: "ת"ו תיקון ד", והוא ע"פ דפוס אמשטרדם תקכ"ח.

ביאורים במאמרי רבינו

(י) "אין שייך שיהי' מנגד"

בציור מסוים, לכן החיבור עמוס נעשה דרך ציור מסוים. במילים אחרות: בלעומת-זה אין דרגה כנגד היחידה, משום שיחידה היא אלוקות, ואלוקות אין בקליפה...

בחינה שייך שיהיה מנגד אליה, כי כל הכוחות שישנם בקדושה ישנם גם בקליפה. כשם שישנו שכל לקדושה כך ישנו שכל לקליפה. וכשם שישנו רצון לקדושה כך ישנו רצון לקליפה, והוא מנגד לרצון דקדושה. אבל "בבואה דבבואה לית להו", יחידה אין ב'לעומת-זה', שכלפי הקליפה לא יכולה להיות סוג של התקשרות מוחלטת כהתקשרות היחידה.

(יח) "שעצם החומריות דנה"ב מתהפך מן הקצה אל הקצה"

כלומר היחידה לא רק מבטלת את הרע לגמרי שלא ישאר מנגד, אלא גם פועלת על הנה"ב עצמה שתתהפך לטוב. לכן גם לאחרי שהיחידה נעלמת, כגון כאשר ניצל מניסיון של עבודה זרה (המגלה את היחידה), עדיין נשאר רושם היחידה על הנפשיהבהמית.

והסיבה לזה: התקשרות ללא שום ציור וגדר (ראה בביאור יד), שייכת רק באלוקות. שכן באלוקות אין בו שום גדר, מהי שאי"כן הקליפה שהיא 'נברא', והנבראים מוגדרים

וזוהו גם הטעם שנרות חנוכה חלוקים מנרות המקדש גם בזמן הדלקתם, מה שמצותה של נ"ח היא משתשקע החמה, כי דוקא ע"י הגילוי (דבחינת יחידה) שלמעלה מהשתלשלות (שבאדם), מאירים גם את החושך. דלא רק שלגבי אור זה החושך אינו מעלים, אלא יתירה מזו, שהחושך נהפך לאור.

וזוהו גם מה שזמנה של נ"ח הוא עד שתכלה רגל מן השוק עד דכליא ריגלא דתרמודאי, תרמודאי הם המורדים במלכות שמים (תרמודאותיות מורדת)⁶⁰ והם מתעכבים בשוק⁶¹ בחינת רה"ר טורי דפרודא⁶², וע"י נ"ח נעשה כליא ריגלא דתרמודאי, דשני פירושים בזה. שהאור דנ"ח מכלה ומבטל את ריגלא דתרמודאי⁶³, ושהאור דנ"ח פועל הכליון (כליא מלשון כליון וכלות הנפש) גם בריגלא דתרמודאי, שגם המורדים יבואו לבחינת כלות הנפש⁶⁴.

ח) וע"פ כל הנ"ל יובן הפערגלייך דנרות חנוכה לסוכות ולפרי החג, כי ענין סוכות (וגם ענין פרי החג) הוא התגלות המקיפים⁶⁵, בדוגמת סוכה כפשוטה שמקפת על האדם. ובשמיני דסוכות נמשכים המקיפים ונעצרים גם בפנימיות, בדוגמת העבודה דמס"נ מקיף (דחנוכה) שפועלת (כנ"ל) וחודרת בכל כחות הנפש. וזהו מה ששניהם (סוכות וחנוכה) שמונה ימים, דמספר שמונה הוא א' ז', שהא' (שלמעלה מהשתלשלות) נמשך בז' (השתלשלות)⁶⁶. וכמו שנ"ח פועל גם בריגלא דתרמודאי בשני הענינים, שבתחילה הוא מכלה ומבטל אותם ואח"כ פועל בהם שגם הם יהפכו לקדושה, עד"ז הוא גם בהקרבת ע' פרי החג שכנגד שבעים אומות העולם⁶⁷, שבתחילה פועלת ההקרבה שהאומות יהיו פוחתים והולכים, ואח"כ פועלת בהם שגם הם יסייעו לישראל, כמאמר רז"ל⁶⁸ אילו היו אומות העולם יודעים מה הי' המקדש יפה להם קסטרויות⁶⁹ היו מקיפים אותו כדי לשומרו כו'. דע"י שפועלים בהם הענין דאתהפכא, מיתוסף על ידם סיוע (גם) בקדושה, שמירת המקדש⁷⁰. וע"ד שיהי' לע"ל, כאשר אז אהפוך אל עמים גו' לעבדו שכם אחד⁷¹, הנה אז ועמדו זרים ורעו צאנכס⁷². וע"ד הקרבת הע' פרים שכנגד ע' האומות, ועד שע"י ומצד האומות ניתוסף (בשמיני) קרבן לבני ישראל בבית המקדש.

60) עמק המלך שער קרית ארבע ר"פ קיא (קח, א). קה"י ערך תרמוד.

61) פרש"י שבת כא, ב (ד"ה רגלא דתרמודאי).

62) אוה"ת חנוכה שבעה ערה 3 ס"ד (תתקמא, ב). ד"ה מצותה ה'תשל"ח (לקמן ריש ע' קע) ס"א. וש"נ.

63) אוה"ת שם סוף סעיף ה וריש סעיף ח (תתקמב, א). ד"ה הנ"ל ה'תשל"ח שם. וש"נ.

64) ד"ה מצותה תר"ל (ע' מז), תרנ"ד (ע' קג), תרע"ח (ע' קיח). ד"ה הנ"ל ה'תשל"ח שם. וש"נ.

65) תו"א מקץ ד"ה ת"ר מצות נר חנוכה כו' לד, א.ב. סהמ"צ להצ"צ מצות נר חנוכה (דרמ"צ עד, ב).

66) לקו"ת שמע"צ פח, ב. אוה"ת חנוכה שם ד"ה ברוך שעשה נסים סוס"ד (תתקסב, א). וראה גם שם

תתקסו, ב.

67) סוכה נה, ב. במדב"ר פכ"א, כד. פרש"י עה"פ פינחס כט, יח. שם, לה.

68) במדב"ר פ"א, ג. וראה גם ויק"ר פ"א, יא. שהש"ר פ"ב, ג (ה).

69) גוזוטרואות (פ"י וגירסת הערוך, הובא במת"כ לויק"ר ובמדב"ר שם), או מצור למחנה של אנשי מלחמה (פ"י מהרד"ו לויק"ר שם).

70) להעיר דשמירת המקדש היא (גם) כבוד המקדש (רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ח. אלא ששם בשמירתו בפנים, משא"כ דאו"ה הנ"ל).

71) צפני' ג, ט.

72) ישע"י סא, ה.

ט) והנה הענין דמשתשקע החמה קאי ביחוד על חושך הגלות⁷³, ובפרט החושך כפול ומכופל דעקבתא דמשיחא. וזוהי ההוראה דנ"ח לכאו"א בזמן הגלות, שהכוונה דחושך הגלות הוא בכדי לעורר העבודה דמס"נ, ועי"ז מתברר החושך ונהפך לאור. וע"י צירוף עבודת כאו"א מבנ"י יחד, עכ"פ רובם (דרובו ככולו⁷⁴), ואפילו ע"י מצוה אחת של אחד מישראל, הן במעשה הן בדיבור והן במחשבה, הוא מכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגורם לו ולהם תשועה והצלה⁷⁵.

י"ד) ועאו"כ ע"י ההוספה בקיום מצות נר חנוכה, שמצוה זו שייכת במיוחד להישועה וההצלה, הגאולה שתהי' ע"י משיח, מכיון שמשיח, וכן אליהו מבשר הגאולה⁷⁶, הם מהשמונה נסיכי אדם⁷⁷, ענין שמונה נרות דחנוכה⁷⁸. ועוד ענין בהשייכות המיוחדת דנרות חנוכה לגאולה העתידה, דכמו שנרות חנוכה אין בטלין לעולם⁷⁹, כן גם גאולה העתידה תהי' גאולה נצחית שאין שייך שיהי' אחרי' גלות⁸⁰, וכן בית המקדש השלישי הוא בית נצחי⁸¹ שאינו בטל לעולם, בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, ובקרוב ממש.

78) תו"א שם לג, סע"ג ואילך.
79) תנחומא בהעלותך ה. במדב"ר פט"ו, ו – ע"פ רמב"ן ר"פ בהעלותך.
80) מכילתא עה"פ בשלח טו, א. הובא בתורה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב. ובפע"ח סוף שער החנוכה: לעתיד לבוא . . יהי' גאולה נצחיית וקיימת.
81) זהר ח"ג רכא, א. ח"א כח, א.

73) המשך מצה זו תר"ם בסופו (פס"ד. וראה גם שם פנ"ט).
74) נזיר מב, רע"א. וש"נ.
75) רמב"ם ה' תשובה פ"ג ה"ד, מקידושין מ, ריש ע"ב.
76) פרש"י בחוקתי כו, מב. וראה תיב"ע וארא ו, ח.
יל"ש ר"פ פנחס. רמב"ם ה' מלכים פי"ב ה"ב.
77) מיכה ה, ד. סוכה נב, ב.

קובץ זה נדפס

לזכות

הרה"ח הרה"ת ר' אליעזר חיים בן צפורה

וזוגתו רבקה בתיה בת מרים פערל

וכל יו"ח שיחי

לפידות

ב. א. ארגונינא